

COVID-19 Kılavuz Notu

Tahliyelerin Yasaklanması

Leilani Farha

Yeterli Barınma Hakkı Özel Raportörü

28 Nisan 2020

Barınma, koronavirüse karşı savunmanın ilk hattı haline gelmiştir. COVID-19'un yayılmasını engellemek amacıyla, tüm dünya genelinde ülkeler insanlardan “evde kalmalarını” istemişlerdir. Ancak, aynı zamanda pek çok hane ve topluluk tahliye tehlikesi altında yaşamaya devam etmektedir.

- Dünya genelinde en az 150 milyon insan evsiz, acil durum sığınaklarında veya sokakta yaşamaktadır. Birçok evsiz bireyin geçici yerleşim yerlerinden/yaşam alanlarından uzaklaştırıldığı veya yerel yetkililer tarafından toplanarak stadyumlar, kamplar veya kongre merkezi gibi toplu ortamlara yerleştirildiğine dair raporlar yayımlanmaya başlamıştır.
- Dünyadaki kentsel nüfusun dörtte biri gayri resmi yerleşimlerde mülkiyet veya sözleşme güvencesi olmadan yaşamaktadır. Bu insanlar yaşadıkları alanlardan her an çıkarılma tehdidi altındadır. Fiziksel mesafe kurallarını uygulamak amacıyla bu yerleşimlerin “yoğunluğunu azaltmak” için gayri resmi yerleşim sakinlerinin zorla tahliyesi gibi planların yapıldığına dair raporlar yayımlanmıştır.
- Konut piyasasının pahalı olması nedeniyle kiracı ve ev sahiplerinin kira ve mortgage ödemelerini yapamamasına şimdi bir de iş kaybı ve eksik istihdam şartları eklenmiştir.
- İşçi kamplarında yaşayan göçmenler de uygulanan sokağa çıkma kısıtlamaları nedeniyle evlerini kaybetmektedirler.

Tahliyeler “evde kal” politikası ile uyumsuz olmakla kalmayıp, zorla tahliyeler aynı zamanda uluslararası insan hakları hukukunu –barınma hakkı da dâhil olmak üzere – evsizlikle sonuçlanan herhangi bir tahliye biçimi gibi ihlal etmektedir.¹ Bu salgın sürecinde evinden tahliye edilmek muhtemel bir ölüm cezasıdır.

Yeterli barınma hakkı acil durumlarda istisnalara konu olamaz. Bu hakka ilişkin sınırlamalara sadece yasayla belirlendiği ölçüde, bu hakkın doğası ile uyumlu olduğu sürece ve sadece demokratik bir toplumda genel refahı artırmak amacıyla izin verilebilir.²

¹ Bkz. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi, 7 No’lu Zorla Tahliye üzerine Genel Yorum, metin genelinde ve özellikle 16. paragrafta

² Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi’nin 4.ve 5. maddelerine bakınız.

Bu bağlamda devletler, herkesin tahliye karşı korunuyor olmasını sağlamalıdır. Bu amaçla ulusal ve yerel yönetimlerin işbirliği yaparak bu bağlamdaki çabaların etkili olmasını sağlamak adına gerekli kaynakların ve kapasitelerin ulaşılabilir olmasını sağlamaları gerekmektedir.

Devletler aşağıda verilen acil önlemleri insan hakları yükümlülükleri çerçevesinde eyleme geçirmelidir:

1. Herhangi bir kimsenin, herhangi bir yerde herhangi bir nedenle evinden çıkarılmasının salgının sonuna ve ardından makul bir zaman sonrasında kadar yasaklandığı ilan edilmelidir. Bu genel politikanın tek istisnası söz konusu kişinin başkalarına zarar verdiği gerekçesiyle evinden çıkarılmasının gerekmesi veya ev sakinlerinin hayatına ciddi bir tehlike oluşturan durumların (örn: konut çökmesi veya sel gibi doğal afetler nedeniyle meydana gelebilecek ölümler) meydana gelmesi olmalıdır. Zararın engellenmesi amacıyla tahliye edilen herhangi bir kimseye güvenli ve yeterli bir alternatif sağlanmalıdır.

2. Gayri resmi yerleşim ve kamplar konusunda:

a. Gayri resmi yerleşimlerde zorla tahliye veya yerinden edilme sona erdirilmelidir. Bu düzenlemenin etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, yasa dışı tahliyelerin gözlemlenmesi ve engellenmesine yönelik kaynaklar da dâhil olmak üzere tüm gerekli kaynakların erişilebilir olması sağlanmalıdır.

b. “Yoğunluğu azaltma” gibi yüksek sayıda insanın gayri resmi yerleşimlerden/geçici yerleşim yerlerinden zorla çıkarılmasını içeren bütün acil işlemlerin yasaklanması sağlanmalıdır.

c. Yoğunluğu azaltma amacıyla yeniden yerleştirilmeyi kabul eden hanelerin evlerine dönme hakları veya istedikleri takdirde yerleştirildikleri bölgede mülkiyet veya sözleşme güvencesi de sağlanarak kalmayı seçme hakları olmalıdır. Bütün yeniden yerleştirme uygulamaları etkilenen kimseler ile etraflıca istişare edildikten sonra gerçekleştirilmelidir.

ç. Evsiz kimselerin zorla tahliyesi veya yaşadıkları geçici yerleşimlerin/yaşam alanlarının sökülmesine son verilmeli ve bazı durumlarda bu kampların erişilebilir haldeki toplu barınaklar gibi diğer konaklama imkanlarından daha güvenli olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak, geçici yerleşimlerde yaşayan kimselere kişisel izolasyonun mümkün olduğu başka konaklama imkânlarına taşınabilme seçimi sunulmalıdır.

Bkz: COVID-19 Kılavuz Notu Gayri Resmi Yerleşimlerin Sakinlerinin Korunması

3. Kullanılabilir yatakların sayısını azaltarak acil durum barınaklarının yoğunluğu azaltılırken, yerinden edilen barınak sakinlerine güvenli alternatif konaklama imkânı sunulmalıdır; aksi takdirde bu yoğunluğu azaltma eylemi evsizliğe sebep veren tahliye anlamına gelecek ve uluslararası insan hakları hukukunu ihlal etmiş olacaktır.

4. Kiranın ödenmemesi, kira borcu, mortgage ödemesinin yapılmaması veya gecikmesi ve elektrik, su gibi hizmet ödemelerinin yapılmaması ve gecikmesi nedeniyle gerçekleştirilen tahliye işlemleri salgın sırasında ve ardından makul bir süre geçene kadar yasaklanmalıdır.

Bkz: COVID-19 Kılavuz Notu Kiracı ve Mortgage Ödemesi Yapanların Korunması

5. Devletler, çalıştıkları yerde veya işverenleri tarafından sağlanan başka konaklama yerlerinde barınan göçmen veya yerli işçilerin bu yerlerde ya ücretsiz olarak ya da kendileri için ödenebilir olan bir kira karşılığında konaklayabilmelerini sağlamalıdır. Bu durum özellikle ticari faaliyetlerin, hane içi

hizmetlerin ve maaşların azaldığı veya durdurulduğu veya COVID-19 salgını nedeniyle bu bireylerin iş akdinin feshedildiği durumlarda önem taşımaktadır. Eğer konaklama imkânları işverenleri tarafından makul bir şekilde karşılanamıyorsa, devlet etkilenmiş olan göçmen ve yerel işçilere alternatif güvenli konaklama sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir göçmen veya yerli işçi evsizlik gibi bir durumla karşı karşıya bırakılmamalıdır. Bunun yapılmaması, uluslararası insan hakları hukuku tarafından kesinlikle yasaklanmış olan zorla tahliye eylemini teşkil edecektir.

6. Salgın öncesinde onaylanmış ve başlamış olan bütün tahliye veya taşınmaz haczi işlemlerinin durdurulması sağlanmalıdır.

7. Tahliyelerin yasaklanmasının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için, özel sektör aktörlerinin yargı kararı olmaksızın tahliye gerçekleştirmesinin gözlemlenmesi ve engellenmesine yönelik kaynaklar da dâhil olmak üzere yeterli kaynak sağlanmalıdır.

8. Ekonomik durgunluk göz önüne alındığında, mülkiyet güvencesinin sağlanmasına ve salgının sona ermesinin ardından makul bir süre geçene kadar kimsenin evsizliğe sebep verecek şekilde tahliye edilmemesine yönelik önlemler alınmalıdır.

9. Devletler evsiz nüfusların yaşadıkları yerlerden edilmelerini veya rızaları olmadan toplanarak hapisane veya alıkonulma alanlarına yerleştirilmelerini engellemelidir. Bu eylemler zorla tahliye teşkil etmektedir. Salgın sürecinde virüsten korunmaları amacıyla oteller ve acil durum barınaklarında geçici barınma sağlanan kimseler salgın bittikten sonra tekrar evsizlik durumu ile baş başa bırakılmamalıdır. Bu durum insan hakları hukukuna aykırı bir şekilde, geriye dönük ve geçmiş durumu tesis eden bir önlem olacaktır. Bu nüfuslar için desteklerle beraber uzun-vadeli konaklama imkânlarına erişim sağlanmalıdır. Devletler bu fırsatı uluslararası insan hakları yükümlülüklerine ve Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları kapsamındaki taahhütlerine uygun olarak evsizliği ortadan kaldırmak için kullanmalıdırlar.

10. Tahliye edilmiş olan ve etkili bir şekilde çözüm arayan bireyler, aileler veya toplumların adalet sistemine erişimi sağlanmalıdır.

Etkiniz AB Programı tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen bu belge resmî çeviri niteliği taşımamaktadır.

Bu belge Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.

